

tydet, i ganske andre Henseender, det har sin Mærkelighed, — naar det sees som en Marsch gjennem øde, ubeboede Egne, fremfor alt, naar det efter det nu Oplyste maa forudsættes at have været et Vinterfelt-tog. Der kan ogsaa i vore Dage være Noget at lære af denne Expedition, der blev udført med smaa Midler, men med stor Omtanke og Duelighed, til lige Ære for Anføreren og hans Folk.

I Preben von Ahnens Regnskaber for Aarene 1657—1660 nævnes som Officerer ved de nordlandske Tropper Major Knud von Hadelen, Major Buchwald, Kaptein Ruitz og Lieutenant Georg Ernst. Rime-ligvis har man i de tre sidstnævnte Navnene paa de Officerer, der vare med paa Toget. Knud von Hadelen, der var Preben von Ahnens Sted-søn, og som i 1657 førte et Dragonkompagni til Jämteland, kan neppe have havt nogen Ansættelse ved de nordlandske Tropper før i 1658.

Efter Fredsslutningen maatte der foretages Indskrænkninger, og specielt blev det anseet overflødig at holde saa mange Officerer i Nord-land. Ved et Kgl. Missive af 2den Juli 1658 fik Preben von Ahnen Befaling til at „afskaffe“ de hvervede Officerer, som havde gjort Tje-neste i Krigen, og derhos at indgive nærmere Forklaring om den Skanse, som han havde foreslaaet at bygge i Nordland. Det synes for øvrigt ikke at have været Tanken, ganske at lade den militære Organisation i disse Landsdele forfalde. I det mindste tillodes det Preben von Ahnen ved et andet Kgl. Missive af 2den Juli at ansætte Christen Sørensen Fix som Kaptein over Bønderne i Senjen, Vesteraalen og Lofoten, om han dertil befandtes dygtig.

Sandsynligheden taler for, at Preben von Ahnen ikke har fulgt det modtagne Paalæg om at ophæve Organisationen. Ti det varede ikke længe, forinden Krigen paa ny stod i fuld Lue, og han med sine Nordlændinger atter maatte begive sig paa Tog.

JØRGEN BJELKES PLANER.

Det var ikke Tanken, at den seierrige norske Hær skulde forblive i Jämteland. Jørgen Bjelke havde meget større Foretagender for Øie, og fremfor alt har han efter eget Sigende havt i Sinde at marschere mod Falun og ødelægge det store Kobberværk, — altsaa forsaa vidt en

Plan af samme Art som den, Preben von Ahnen udførte, kun i en ulige større Maalestok og meget vanskeligere at sætte i Værk. Rygter om et saadant forestaaende Angreb vare ogsaa komne i Omløb i Sverige, hvor man ventede den norske Hær, længe forinden den var brudt op fra Trondhjem. Henrik Bjelke, der laa med Flaaden under Bornholm, skrev den 27de Juli til Righshofmester Joachim Gersdorf,¹⁾ at der da var kommet Postefterretninger om, at Nordmændene befandt sig paa Marschen mod Falun, „mens det var uvist, om de vare 2000 Mand stærk eller 20,000.“

Rygtet var meget vildt. Snart viste det sig ogsaa, at Angrebet paa Falun maatte indstilles. Jørgen Bjelke havde dertil gjort Regning paa det Oplandske Regiment. Men Statholderen, Nils Trolle, kunde ikke undvære dette, og dermed saa Jørgen Bjelke sig nødsaget til at forandre sine Planer.²⁾

Efter Erobringen af Skansen paa Frøsøen forblev han først en Tid i Jämteland og traf der alle Forberedelser til at sikre dette Landskab mod fornyede Anfald fra svensk Side. Han lod den erobrede Skanse sætte i fuld Stand og udnævnte, som allerede omtalt, Reinhold von Hoven til dennes Kommandant. Tillige lod han den lille Skanse i Herjedalen forsyne og sørgede for at sikre de Veie, som førte til Dalarna, Medelpad og Helsingland. Efter at have ordnet alt dette, overdrog han Befalingen i Jämteland til Oberst Gersdorf og reiste

1) Original i det danske Rigsarchiv.

2) Hovedkilden er i det følgende Jørgen Bjelkes Selvbiografi, sammenholdt med Commissariats-Regnskaberne. Disse give de tre sikre Dage, 11te Decem-ber, 2den Februar og 6te Marts, paa hvilke Jørg. Bjelke var i Trondhjem. Biogra-fien har intet Datum, men nævner, at han først reiste fra Jämteland til Trond-hjem, saa fra Trondhjem til Jämteland, atter til Trondhjem, saa til Akershus og tilbage til Trondhjem, for saa endelig at gjøre den sidste Reise til Akershus. Hans første Reise til Akershus maa falde i Februar; de svenske Troppers Udmarsch af Baarhuslen foregik i Dagene fra den 11te Februar. D. Schnitler, Det første Aarhundrede af den norske Hærs Historie, S. 24 fig. Denne Udmarsch er foregaaet, medens Jørgen Bjelke var paa Akershus; han er antagelig kommen dertil den 7de eller 8de Februar, hvorefter han i de sidste Dage af Maaneden er kommen tilbage til Trondhjem. I en Memorial af 11te Januar 1660, der giver ligesom den første Kjerne af hans senere mere udførlige Klageskrifter, heder det ganske kortelig om disse Reiser frem og tilbage, at han efter Jämtelands Erobring i 1657 „vilde have bragt Secours søndenfjelds for at gjøre Fienden den største Afbræk; mens i det Samme kom Tiding, at Freden skulde være sluttet.“ (Danske Rigsarchiv).

selv til Trondhjem. Af Regnskaberne sees, at han var dersteds den 11te December.

Det var vistnok under dette Ophold i Trondhjem, han skriftlig har forhandlet med Nils Trolle om Toget til Dalarne, men fik den Besked, at dette maatte stilles i Bero. Statholderen ønskede netop selv at faa Hjælp imod den svenske Hær, som truede det Søndenfjeldske, og Jørgen Bjelke var straks Manden for at bringe Hjælp. Han traf paa Stedet Foranstaltninger til at faa de Kompagnier, som laa i Garnison i Trondhjem og talte 500 Mand, sat paa Feltfod og vendte derefter tilbage til Jæmteland. Derfra lod han fire Kompagnier marschere „hen paa Grænsen imod Akershus Len“. ¹⁾ Saa gjorde han en ny Reise til Trondhjem og fik gennem sin Broder, Ove Bjelke, beordret Major Eilerik Visborg med fire Kompagnier af det Bergenhusiske Regiment til at rykke over Fjeldet til Akershus. ²⁾ Af Regnskaberne sees, at han 2den Februar var i Trondhjem.

Men derfra reiste han i største Hast til Akershus, hvor han traf Statholderen i megen Vaande og Ængstelse. Jørgen Bjelke fremstillede sig for ham som den, der bragte ham 2000 Mand til Hjælp. Dette var vistnok stærkt tiltaget, da Trondhjems Garnison sammen med de fire trønderske og de fire bergenhusiske Kompagnier neppe kunde udgjøre meget over 1500 Mand. Imidlertid var det dog, som om den vakte Forhaabning om Hjælp bragte nyt Mod tillive hos de Øverstbefalende, og samtidig havde de svenske Tropper lidt saa meget, at Ønskeligheden af et Tilbagetog stedse blev stærkere. I Løbet af Februar trak saaledes de Svenske sig ud af det søndenfjeldske Norge.

Jørgen Bjelke lod nu sine egne Tropper marschere tilbage og reiste selv til Trondhjem, hvor han udkastede Planen til at føre en Styrke paa Skjærbaade til Bergenhus og der samle flere Tropper, for saa tilsidst med 2—3000 Mand at gaa videre rundt Kysten og angribe Gøteborg. I den Tanke at mødes med disse Tropper søndenfjelds reiste han saa atter over Dovrefjeld til Akershus. Han anede ikke, hvorledes Begivenhederne imidlertid havde udviklet sig i Danmark. Det var

¹⁾ Der blev i Februar foretaget en Provianttransport fra Trondhjem til Røros ved Anders Jonsson, som tidligere havde ført Proviant til Herjedalen.

²⁾ Dette maa være den Marsch, som omtales S. 47, Note 2.

hans Tanke, at han skulde udføre nye Bedrifter, naar han pludselig med sine Skjærbaade viste sig udenfor den svenske Kyst.

Han maa have tiltraadt denne Reise fra Trondhjem i den første Uge af Marts 1658. I hans Regnskaber heder det herom: „Den 6. Martij leveret Eders *Excellence* sjelv til den *Christiania* Reises Fornødenhed anlangendes hvis sammesteds med Hans *Exc.* Hr. Statholder til Fiendens videre Afbræk skulde *consuleres*, etc: — — 300 Rdr.“

Ved sin Ankomst til Akershus mødtes Jørgen Bjelke af nedslaaende Efterretninger, der maatte kuldkaste alle hans Forhaabninger. Alt syntes tabt. Carl X Gustaf havde tvunget Frederik III til at slutte Freden i Roeskilde den 26de Februar 1658, den mest ydmygende Fred, nogen dansk Konge endnu havde sluttet. Hvad der var vundet og forsvaret med Ære i Norge, var tabt i Danmark.

Jørgen Bjelke har følt Fredens hele ydmygende Karakter. Han vilde ikke vende tilbage til Trondhjem, uagtet han i Christiania modtog Udnævnelsen til at være tilstede der, naar Fredens Bestemmelser skulde træde i Kraft. I det Sted bestemte han sig paa egen Haand til at drage til Danmark, hvor han i disse Trængselens Dage troede sig kaldet til at være Kongens Trøster og Raadgiver. Han er ved Kgl. Missive af 6te April 1658 kaldet til Kjøbenhavn. Rimeligvis har han da allerede været paa Veien derhen.

Hans Optræden i disse Dage vidner om, at han nu havde vundet en betydelig Selvfølelse, og at han ovenpaa det, som under Felttoget i Norge var udrettet, tillagde sin egen Person en stor Betydning. Antagelig har han, efter sin Ankomst til Danmark, ikke mindst ladet denne Selvfølelse komme tilsyne overfor Kongen. Jørgen Bjelke blev et ivrigt Medlem af Krigspartiet, og han har i Overensstemmelse dermed søgt at paavirke Kong Frederik.

Han kom som den seierrige Hærfører, der havde erobret en Provinns og saaledes maatte overstraale dem, som paa de danske Krigsskuepladse havde tabt nærsagt et helt Kongerige. Hans Broder, Admiral Henrik Bjelke, kunde fortælle ham, at den svenske Konge, da han efter Fredsslutningen var Kong Frederiks Gjest paa Frederiksborg Slot, i høie Toner havde rost ham for Jæmtelandstoget, hvad der hos den forfængelige og selvbevidste Mand faldt i god Jord. Han har øiensynlig anseet sig som den, der var kaldet til at redde Land og Rige,

og under den almindelige Modløshed og Slaphed, der naturlig fulgte paa Nederlaget, kunde han vise sig som Manden for Monarchiets tilkommende Gjenreisning. At hans Bevidsthed om at være den store Mand ikke er bleven forringet, da han af den svenske Ambassadør, Sten Bjelke, modtog Opfordring til at træde i Carl Gustafs Tjeneste, er let forstaaeligt. Han var i uafbrudt Aktivitet med at udkaste Planer til at optage en ny Kamp, som han forudsaa, og til hvis Forberedelser han desuden allerede i Norge havde truffet de første Anstalter. Den ventede Paaskjønnelse for al denne Ufortrødenhed udeblev imidlertid, og han blev i Danmark ikke hørt med den Opmærksomhed, som han selv fandt at kunne fortjene. Tildels modtog han endog Anmodning om at tilbagekalde, hvad han selv havde anordnet.

Han havde her været noksaa egenmægtig. Da han i Christiania modtog Underretning om Fredsslutningen, hvorved Jämteland skulde tilbageleveres, havde han straks tilskrevet Chr. Fr. Gersdorf, at han ikke uden Ordre fra Kongen skulde forlade Jämteland og Herjedalen. I Kjøbenhavn foreholdt han for Frederik III, „hvor lettelligen Kongen udi Sverige, naar Baahus Slot og Len samt Trundhjems By og Len tillige med Jämteland og Herjedalen blev leveret til Kron Sverige, kunde bemægtige sig det hele Norges Rige, sigendes at have derfor givet den Ordre til Oberste Gersdorf. Hvortil Hans Majestæt allernaadigst svarede, at være imod Fredstraktaten, og at han derfor straks med Posten skulde kontramandere sin Ordre, som han underdanigst efterkom.“

Derimod beholdt han Kongens Bifald til en anden Forholdsregel, som han til samme Tid havde taget. Han havde nemlig ikke villet aftakke sine Officerer og forbudt dem at tage svensk Tjeneste, fordi han gjorde Regning paa atter at have dem til sin Raadighed, hvis det kom til et nyt Fredsbrud. Dette kunde ikke siges at stride imod Fredstraktaten. Kongen bekræftede hans Bestemmelse, og det viste sig snart, at denne var vel begrundet.

FREDEN I ROESKILDE.

Medens Jørgen Bjelke i Norge havde vugget sig i de stolte Seiersdrømme, var der paa dansk Grund foregaaet Begivenheder, der helt tilintetgjorde Frugterne af de Erobringer, han allerede havde gjort, og som han fremdeles haabede at kunne foretage. Carl Gustafs feltvante, øvede Hær havde erobret Frederiksodde, og i December 1657 begyndte der en stærk Frost, som lagde Bro over Bælterne. I Januar marscherede den svenske Konge over til Fyn og i Februar til de smaa Øer, hvor Nakskovs Overgivelse var „symbolsk for Danmarks daværende Nedgangstid.“ Den 11te Februar betraadte han Sjællands Grund og fortsatte nogle Dage senere sin Fremrykning mod Kjøbenhavn, hvorpaa de præliminære Fredsforhandlinger den 16de aabnedes i Landsbyen Tostrup. Her undertegnedes ogsaa den foreløbige Fred den 18de Februar.

Derefter aabnedes nye Forhandlinger angaaende den mere specielle Formning af Fredens Bestemmelser, hvorunder der afgaves Forklaringer om disses Forstaaelse, og saa undertegnedes endelig Freden i Roeskilde den 26de Februar 1657. Ved denne fældedes Dødsdommen over Danmarks Besiddelse af dets gamle Provinser i Øst for Sundet og over Norges af det gamle norske Landskab Baahuslen; videre afstodes Bornholm og Trondhjems Len, og dertil føiedes en Række af andre Ydmygelser, saasom at Danmark skulde stille Ryttere til den svenske Hær i et Antal af to Tusinde. Selvfølgelig skulde ogsaa Jämteland og Herjedalen rømmes af de norske Tropper og skjænkes tilbage til Sverige¹.)

Carl Gustaf havde forlangt Trondhjems Len, under den Forudsætning, at Nordland og Finmarken hørte med derunder. I Dagene mellem den 18de og 26de Februar var der forhandlet om den rette Betydning af dette Udtryk, og ved Kgl. Missive af 20de Februar vare de to forhenværende Befalingsmænd over Lenet, Oluf Parsberg og Frederik Urne opfordrede til at give sin „skriftlig Kundskab om Trondhjems Lens rette Grænser rundt om paa alle Sider.“ Forhandlingernes

¹) Om disse Forhandlinger kan henvises til J. A. Fridericia, Adelsvældens sidste Dage, S. 311—320.

Resultat blev en særlig Aftale om, at Romsdalen, men ikke Nordland og Finmarken skulde regnes med.

I Præliminærfreden i Tostrup var Artikel IX¹⁾ formet saaledes: *Regiæ item Majestati Regnoque Sveciæ Rex Regnumque Daniæ cedat districtum seu præfecturam Nidrosiensem, communiter Trundheimensem appellatam cum omnibus & singulis appertinentiis, quæ jure merito vel hodie eo pertinent, vel olim eo pertinuerunt, tam terra quam mari, ut incorporentur Regno Sveciæ in perpetuam proprietatem.*

Den tilsvarende Artikel (VI) i Roeskildefreden havde følgende Ordlyd:²⁾ *Similiter ceditur Sacræ Regiæ Majestati ac Regno Sveciæ à Sacra Regia Majestate Daniæ arx & præfectura Bahus, ut & Domus & præfectura Trundheimensis seu Nidrosiensis una cum omnibus subjacentibus urbibus, oppidis, arcibus ac munimentis, ut & bonis ecclesiasticis & secularibus, præfecturis & appertinentiis, quæ sub iis de jure comprehunduntur & olim eo pertinuerunt tam terra quam mari, ut Regno Sveciæ in perpetuam possessionem ac proprietatem inserantur. Quemadmodum tam de his, quam reliquis cassis, & præcedente articulo nominatim recensitis ditionibus ac provinciis peculiariter confectæ cessionis literæ S. Reg. Majest. Regni que Daniæ Senatorum subscriptionibus ac sigillis confirmatæ fusiis demonstrant.*

Ubestemte, som disse Udtryk vare formede i begge Redaktioner, kunde de visselig tilstede flere Tydninger. Den særlige Aftale, der i Roeskilde var truffen mellem Fredsunderhandlerne fra begge Sider, var imidlertid overensstemmende med de virkelige Forhold. Som vi tidligere have seet, henhørte Romsdalen ved denne Tid ubetinget under Trondhjems Len, medens Nordland og Finmarken vare to, fra dette aldeles adskilte Forleninger. Det i Roeskildefreden anvendte Udtryk, *præfectura*, betyder først Len, senere i samme Artikel Fogderi. Havde man derimod anvendt Udtrykket *diocesis*, da havde Afstaaelsen gjældt Trondhjems Stift, som i de Dage indbefattede baade Romsdalen, Nordland og Finmarken.

Carl Gustaf bød sig foreløbig for den trufne Afgjørelse. Han krævede kun Romsdalen med det øvrige Trondhjems Len. Men det var ham en Skuffelse, at han ikke ved Freden havde erholdt Nordland sam-

¹⁾ Pufendorf, De rebus a Carolo Gustavo gestis (Nürnberg, 1729), Tillæg, pag. 19.

²⁾ Pufendorf, l. c., pag. 24.

men med Trondhjems Len, og han søgte senere at faa det gennem nye Underhandlinger.¹⁾ Et Kongebrev til *Abgesandterne i Danmark* af 19de Marts viser, hvorledes han bagefter tænkte sig at kunne ordne dette Anliggende paa en for sig mere fordelagtig Maade. Der gaves i dette Brev Ordre til at fremsætte Tilbud om, at Sverige vilde overtage den Erstatning, som Danmark kunde faa at tilsvare til den gottorpske Hertug, mod til Gjengjæld at erholde „*Norlanden som liggia baak om Drontheem.*“ Kongen var i dette Punkt meget ubestemt.

Snart hed det, at han ikke vilde holde derpaa for ei at give de Danske Anledning til at fortælle, at han søgte Paaskud til at bryde Freden. Til andre Tider har han derimod ladet udtale, at han lagde stor Vægt paa Besiddelsen af Nordland med dets Fiskerier, og at han derfor vilde lade byde forskellige Indrømmelser med Øresundstolden. Han vaklede og havde ikke noget fast, bestemt Standpunkt.

Af et Brev, som Carl Gustaf den 3die Juni tilstillede sine Kommissærer i Danmark, erfares, at disse da havde indberettet, at Joachim Gersdorf havde ladet sig formærke med, at Svenskerne nok kunde faa sig overladt Nordland og Vardøhus Len for Penge; men Kongen siger, at han ikke stoler derpaa: *Jagh fruchter the warder sådant intet görandes, när wij äre borta*, og denne hans Opfatning var vistnok ogsaa den rigtige.

OPLØSNINGEN AF DEN NORDENFJELDSKE HÆR.

Ved Fredsslutningen stod Kong Frederik III i den Tro, at Jørgen Bjelke fremdeles befandt sig i Trondhjem, og han gjorde saaledes sikker Regning paa at kunne benytte hans Hjælp ved Ordningen af de nye Forhold, der bleve den nærmeste umiddelbare Følge af Lenets Afstaaelse. Der var mangt og meget, som kunde kræve en rask og kraftig Mands Indgriben, og her blev Jæmtelands Erobrer den, paa hvem Opmærksomheden naturlig maatte rettes, fremfor paa nogen anden.

Hans selvraadige Afreise kom derved til at virke forstyrrende.

¹⁾ Fridericia, anf. St., S. 335 flg. Her er ogsaa benyttet den svenske Rigsregistratur (smlgn. S. 49, Noten.).

Dens første Følge blev den, at Peder Wibe, der stedse følte sig mere og mere svækket, blev staaende alene uden nogen Bistand. Arbeidet kunde paa denne Maade nok blive overvældende for den syge Mand, som nu faktisk var ladt i Stikken af sin Medarbejder.

Det første, der maatte foretages, blev herved det at modtage de fra Jæmteland hjemvendende Tropper og med dem træffe de Forføininger, som bleve nødvendige paa Grund af Lenets Overlevering. Dette Hverv var et meget vanskeligt; det blev gjort endnu vanskeligere derved, at der fra Kjøbenhavn kom forskjellige, indbyrdes afvigende Befalinger. Peder Wibe kunde i dette Tilfælde have behøvet sin fulde, usvækkede Kraft.

Oprindeligt havde det været Tanken simpelthen at *licentiere* de udskrevne Tropper baade i Baahus og i Trondhjems Len. Men dette blev snart opgivet. Ved Kgl. Missive af 10de Marts 1658 blev nemlig bestemt, at Peder Wibe og Jørgen Bjelke, ligesom Iver Krabbe paa Baahus, ikke skulde afskedige sine Tropper, men lade dem „indtil paa videre naadigst Anordning forblive under deres tilforordnede Regimenter.“ Meningen har da været den at trække de Soldater, som vare udskrevne i de afstaaede Landsdele, bort fra disse, forinden Overdragelsen fandt Sted, og vedblivende holde dem under Fanerne. Dette var afgjort i Strid med Fredstraktatens Aand, og Udførelsen maa være strandet paa Soldaternes Uvillie til at lade sig føre bort; det maatte desuden være skeet meget hurtigt, og nu trak Tiden ud. Ved et Kgl. Missive af 11te April fik Peder Wibe Befaling til at aftakke de fremmede Officerer og de hvervede Ryttere og Dragoner, som derefter kunde gaa, hvorhen de ønskede.

Peder Wibe var alt andet end vel tilmode ved Tanken paa de byrdefulde Forretninger, som derved stilledes ham i Udsigt. Den 10de April 1658¹⁾ skrev han til Joachim Gersdorf:

Høiærede Herr Rigens Hofmester, gunstig Befordrer og Patron!

Jeg lod mig noget formærke udi mit sidste Skrivelse, hvad Ulempe jeg befrygtede der vilde følge af det, Velb. Jørgen Bjelke er dragen herfra paa de Tider, som han vidste, at dette Len samt Jæmteland skulde overgives til de Svenske, efterladendes ingen Ordre om

¹⁾ Brev i det danske Rigsarchiv.

Miliciens Forhold, dessen Abregnung og Abtachtung, og omskjønt at jeg vel haver siden bekommet Hs. Kgl. Maj.s naadigst Ordre om en Del deraf at forrette, saa kan jeg det dog ikke gjøre saa vel, som det skulde have skeet, dersom velbe^{te} Jørgen Bjelke enten var kommet hid tilbage igjen efter min Begjærung og hans egen Løfte eller og ganske efterladt den *Christianiæ* Reise efter somme *Officers* og min Formaning. Og paa det jeg kan udi hin Tid være undskyldt for Alt, hvis deraf kan komme, da haver jeg nogenlunde gjort min Undskyldning for Hs. Kgl. Maj. udi dette hosfølgende underdanigst Brev til Høistbe^{te} Hs. Kgl. Maj., som sendes ubeseglet til Herr Rigens Hofmester, at han det vil læse og siden besegle og præsentere det, om han formener, at det kan være mig tjenligt; hvis ikke, at han da vilde brænde det; ti jeg ved vel, at jeg faar Uvenskab derfor, og jeg haver dog Uvenner nok derforuden; mens mig synes, at jeg kan ei tage Tornen af en Andens Fod og sætte den i min. Jeg vil dog nu som tilforn, hensætte al min Lykke til Herr Rigens Hofmester, at han den befordrer hos Hs. Kgl. Maj., som hannem bedst synes. Posten er silde idag ankommen og skal idag igjen abfærdiges, hvorfor jeg kan denne Gang ikke sende hannem *Copie* af mit underdanigst *Memorial*, som jeg haver indlukt udi Secreterens *Paquet*; dog haver jeg bedet velbe^{te} Secreterer at *communicere* Herr Rigens Hofmester det, førend han *refererer* og oplæser det for Kongen. Tiden tvinger mig til at ende Brevet, hvorfor jeg vil have mine andre Sager her *remitteret* til be^{te} *Memorial* og mit underdanigst Brev til Hs. Kgl. Maj., forblivendes altid Herr Rigens Hofmesters

høitforobligterter og villigster Tjener
Trundheimsgaard 10. Aprilis 1658. Peder Wibe mpp.

P. S. Eftersom jeg haver nu først, efterat dette Brev var skrevet, seet en Ordre, som Jørgen Bjelke haver udgivet om Soldateskens Abfordrung og Abregnung, da beder jeg, Herr Rigens Hofmester vilde ikke præsentere mit Brev til Hs. Kgl. Maj. Ti jeg forhaaber, at Altingest skal nu herefter gaa bedre for sig, Hs. Kgl. Maj. til Tjeneste, end det hellers havde skeet, dersom velbe^{te} Jørgen Bjelke havde slaget sig ganske derfra, som mig syntes, han vilde gjøre. Dog beder jeg tjenstvilligen, at Herr Rigens Hofmester vilde gunstigen befordre de tvende mine Begierungen om et andet Len og om Befrihung fra den

Commission om Grænserne at sætte imellem Trondhjems Len og andre omliggende Lene.¹⁾

Den i dette Brev omtalte Memorial fra Peder Wibe af samme Dag giver nærmere Oplysninger om Forholdene i Trondhjems By og Len, hvorfor den ligeledes kan fortjene at meddeles *in extenso*:²⁾

Underdanigste Memorial.

Udi Eders Kongl. Majestæts naadigste Missive, dateret den 10de Martii befales mig at *indqvartere* det udskrevne Bondefolk med deres *Officerer*, indtil Vandet bliver aaben, at Eders Kgl. Majt. da vil give videre Ordre, hvorledes dermed skal forholdes, og at jeg derom skal *conferere* med Hr. Statholder; nu haver jeg først idag den 10de Aprilis bekommet Eders Ko. Ma. forbe^{te} naad. *Ordre*, og rester ikkun 20 Dage til *Imo* Maji, at Lenet skal overleveres til Svensken, som ikke skal tilgive, at be^{te} Folk eller Soldater blive udførte af Landet til andre Steder, som ikke ere under Sveriges *Jurisdiction*: dertilmed er be^{te} Krigsfolk ikke endnu udkommet af Jæmteland, og skal man ikke paa disse Tider kunne tvinge dennem at gaa af Lenet paa en anden Sted at tjene, uden de det ville gjøre godvilligen, eftersom Bonden agter nu ingen Befalning, mens slaar sig fra al Tjeneste og Lydighed, formedelst Eders Kongl. Ma. Regjering over dennem varer nu saa stakket. En Del af Soldaterne er allerede *licenteret* fra deres Fane efter forrige naad. *Ordre*; ved derfor ikke, hvorledes jeg denne Eders Ko. Ma. naad. Befalning kan efterkomme; dog skal jeg derom *conferere* med Hr. Statholder; mens jeg kan ikke bekomme Svar paa mit Brev førend den 24 eller 25 Aprilis, og da *resterer* ikkun fem eller seks Dage, indtil Lenet skal overgives, og frygter jeg for, at de skulle meget mindre *parere* min Befalning, efterdi de det nu ikke ville gjøre. Jeg skal dog *interim* arbeide paa at overkomme alt det, Eders Ko. Ma. mig befalet haver, det meste, som paa disse Tider har været muligt.

Trundheimbs Gaard

10. Aprilis 1658.

Peder Wibe

mpp.

Hvad der maaske allermest var pinligt for Peder Wibe, var den Aand, han mødte hos Trondhjems Borgere. Forinden der endnu var

¹⁾ Det Brev til Kongen, der omtales i denne Skrivelse, har, uagtet det ikke skulde afleveres, dog adskillig Interesse og vil derfor blive aftrykt i det Følgende.

²⁾ Norske Indlæg 1658, Rigsarchivet.

foregaaet nogen Overdragelse til den svenske Krone, og forinden de selv vare fritagne for sine gamle Forpligtelser, regnede de sig for aldeles løste fra alle Baand. Der herskede i Trondhjem formelig Glæde over, at man skulde komme under et andet Herredømme, og Borgerne syntes at vente Frembrudet af en ny Guldalder, naar Byen blev indforlivet i Sverige. Det var, som om de nu haabede at blive befriede for det haarde Tryk, der havde hvilet paa dem gennem de ved Kriegen foranledigede tunge Skatter. Foreløbig tænkte de ikke paa, at ogsaa den svenske Stat behøvede Penge og maatte udskrive Skatter.

Det var en fuldstændig national Selvopgivelse, som her kom til syne, og med den fulgte en almindelig Opløsning af alle Forhold. Ingen vilde længere lyde. Overalt var der Opsætsighed mod de gamle Myndigheder.

Om Forholdene, som de vare i Trondhjem efter Hærens Tilbagekomst, foreligger der i Jørgen Bjelkes Regnskaber en meget oplysende Notits: „— — eftersom med Alting i Trundhjem (Krigsfolket angaaende) stod i største *Confusion*, da Afregningen skede, og de svenske Krigsfolk, som havde annammet *Guarnisonen*, ophidsede Enhver til det Værste og under et Skin tilsagde Vores store Løfter.“ Paa et andet Sted heder det i de samme Regnskaber: „— — og efterdi de Svenskes Ankomst til at indtage *Guarnisonen* i Trundhjems By og Len var hver Stund forventende, da drog enhver af Vores sin Vei det snarest, de kunde, og derfor ikke videre Rigtighed ved *complet* Afregning med Enhver kunde ske.“

Jørgen Bjelkes Regnskabsfører, Severin Christenssøn Smit, har ogsaa i en Efterskrift til Regnskabet (16de Marts 1661) omtalt disse Forhold: „Og eftersom Eders *Excellence* med Landet er bevidst den uformodelig hastig Forandring, der skede med de indtagne og *defenderede* Orter, *Jæmteland*, *Herjedalen*, ja *Trundhjems* By og Len, som imod al menneskelig Forhaabning den 1ste Mai 1658 til de Svenske skulde overleveres, hvilket foraarsaget sliig Usikkerhed, som ikke er at beskrive, saa jeg efter Eders *Excellences* Afreisning ikke alene med de 4000 Rdr., som i Eders *Excellences* egen Overværelse blev leveret Obrist *Lieutenant* og Commandant paa Frøsø Fæstning, Velbr. Reinhold von Hoven i Bevaring, som var alle de Penge, der da fandtes beholden hos Armeen, Kongl. Majestæt og Eders *Excellence* tilhørende, udstod

allerstørste Farlighed, da jeg de samme efter Order igjen annammed og førte til Trundhjem og siden efter Velbr. Peder Wibes strichte Order til *Officererne* udtælt og ikke engang maatte indeholde enten Reisepenge eller noget af mit Eget, mens endog om mit Liv, Breve og Regnskaber ikke var forsikret, som fornemme Godtfolk der paa Stedet vel er vitterligt, som Sligt til en Del anhørte, og allerhelst da forskrevne Sl. Velbr. Peder Wibe, efter den Absched, Eders *Excl.* tog med hannem om 6000 Rdlr. til *Officerernes* Afbetaling, til mig at skulle levere, ikke blev efterkommet (sic), mens foregav, at Kongen blev hannem skyldig, for hvilke Aarsager det var mig fast umuligt, at jeg efter Eders *Excellences* skriftlig Order enten kunde indeholde nogle af Eders *Excellences* egen Penge, som da var iblandt med Kongens, ei heller hvis mig tilkom, langt mindre efter min Skyldighed sørge at gjøre Eders *Excellence* den ringeste Tjeneste eller *Prophit*, imod store Forskud, Omkostninger, *Travale* og besværlig Reiser.“

Fra Kapteinlieutenant Jørgen Knag haves en Erklæring af 9de April 1658¹⁾ om, at Trondhjems Borgere negtede at tage hans Soldater i Indkvartering, og denne Vrangvillighed var ingen enestaaende Ytring af den Aand, som besjælede Trønderne. Saaledes var det ikke let at skaffe Kvarter for de Tropper, som vendte tilbage fra Jæmteland. Den ene Afdeling efter den anden kom udover Vaaren til Trondhjem. Man oppebiede ikke Sneløsningen, men synes endog at have ilet med at komme over Fjeldene, forinden denne rigtig begyndte. Vinterføret bød sine Fordele.

Artilleriet maa allerede om Vaaren 1658 være ført fra Jæmteland til Trondhjem, medens Ammunition m. m. foreløbig blev tilbage, for i den efterfølgende Vinter at bringes over Fjeldet.²⁾ I Commissariats-regnskabet heder det derom, at den førnævnte Stykjunker Svend Svends-

1) Bilag ved Commissariats-Regnskaberne i Rigsarchivet.

2) I Brev til Erik Krag af 11te Mai 1658 (Danske Rigsarchiv) oplyser Peder Wibe, at Frøsø Skanse den 25de April var overleveret til de Svenske, og at Ammunition o. s. v. der og andensteds var „nederlagt udi god Forvaring“, da det endnu for „det store Vandløb“ var umuligt at bringe det over Fjeldene. Smstds. en af Reinhold von Hoven bekræftet Afskrift af dennes Brev til Carl Sparre, dateret Frøsø Skanse 18de April 1658 om, at Ammunitionen maa forblive paa Stedet paa Kavalers Parole, samt at de Syge og de Heste, som skulde transportere Artilleri og Ammunition maatte forblive i Indkvartering hos Bønderne; herpaa har Carl Sparre den 19de paategnet sin Bevilling af det Forlangte. I et senere Brev

søn „stedse forblev i Tjenesten og med det hele *Artiglerie* og tvende Skibe blev *commanderet* fra Trondhjem til Bergen, indtil han derfra igjen drog med Armeen i Trundhjems Beleiring for Støk-*Lieutenant*.“ Sammesteds heder det om Ammunitionsskriveren, Erik Jørgenssøn: „Hans *Tractament* angaar fra den 1 Julij 1657 og *continuerer* til den 1 Maj 1658, efter hvilken Tid han af Velb: Peder Wibe blev *commenderet* til Jæmteland for at bringe Alting med Kongelig Majestæts vor allernaadigste Herres *Artiglerie* og *Ammunition-Materialier* og mere der tilhørende, udi god rigtig Varetægt, indtil det Samme udi da tilstundende Vinter kunde udføres. Imidlertid ny *Ruptur* skede, er han af de Svenske ved Fængsel og *Arrest* heftet og i Sverige indført, indtil den 28 Junij 1660, efter Freden var gjort, han blev løsgiven.“ Ogsaa Laurits Pederssøn Brix blev holdt tilbage paa Frøsøen. Han fik her senere Leilighed til at gavne sine Landsmænd.

Af Rytteriet var ialfald de fleste komne tilbage i den første Halvdel af Mai 1658 og laa da i Trondhjem. Andet Thronhjemske Regiment havde allerede begyndt sin Hjemmarsch længe, forinden Freden var bleven bekjendt i Jæmteland, og har da været bestemt til at føres til Krigsskuepladsen i det Søndenfjeldske. Det er kommet til Trondhjem i Afdelinger fra 19de Marts til 10de Mai. Det første Regiment kom senere. Om Reinhold von Hoven vides, at han den 7de Mai var kommen tilbage til Trondhjem, efterat han den 25de April havde overleveret Frøsø Skanse til de Svenske. De norske Tropper mødtes i Trondhjem med de svenske, som bleve afsendte for at tage Trøndelagen i Besiddelse, hvilket ikke havde den bedste Indvirkning paa Disciplinen. De trønderske Soldater begyndte paa egen Haand at forlade sine Faner og vilde ikke vente paa sin Afsked.

Carl X Gustaf havde ikke ventet længe med at udnævne den Mand, der foreløbig skulde modtage Trondhjems Len. I denne Henseende var han meget rask.¹⁾ Allerede under 7de April 1658 blev der udfærdiget en Fuldmagt til at undersøge og gjøre sig bekjendt med

til Erik Krag af 25de Mai fortæller Peder Wibe, at Guvernøren Johan Oxenstierna ikke skulde ville anerkjende Sparres Bevilling til Reinhold von Hoven: „dersom han ikke er blevet fornuftiger end den Tid, jeg kjendte hannem i Sverige, da er denne Action hannem lig nok.“

1) De følgende Oplysninger ere hentede fra den svenske Rigsregistratur.

alle Forhold i Trondhjems Len for den førnævnte Landshøfding i Store Kopperbergs Len, Lorentz Creutz, Friherre til Kastaritz, Herre til Abborfors og Tamarkoski, med Paalæg om bagefter at indgive en *pertinent rapport*. Samme Dag blev der ligeledes for ham udfærdiget Fuldmagt til at modtage Trondhjems Len af den paa den anden Side udnævnte Kommissær. Dertil knyttede der sig en samme Dag udstedt, udførlig Instruktion for Creutz paa ikke mindre end 23 Paragrafer.

Han skulde medtage 800 Mand af de Tropper, som allerede vare beordrede at indrykke i Jæmteland under Kommando af Oberstlieutenant Axel Posse. Indbyggerne skulde behandles med Høflighed og Velvilje. Der skulde tilveiebringes udførlige Oplysninger om alle Landets Forhold. Alt, som hørte til Trondhjem, maatte medtages ved Overleveringen, saaledes ogsaa Romsdals Len, hvorimod Nordland ikke skulde forlanges.

Den 14de April udgik Befaling til Grev Johan Oxenstierna om at lade foretage Udskrivning i Jæmteland og sende de Soldater, han derved fik, til Stockholm. Den 26de Mai fik Lorentz Creutz Befaling, nøie at paase Trondhjems Lens Grænser, specielt angaaende Forholdet med Romsdals Len.

I de første Dage af Mai kom Lorentz Creutz til Trondhjem, med 400 Mand, fordelte i 6 Kompagnier. Hans Forbud kom den 6te og Tropperne den 8de. Den 10de Mai modtog han Lenet af Peder Wibes Haand og lod den 17de sin Instruktion oplæse paa Raadstuen.¹⁾

I et Brev til Oversekretæren Erik Krag, af 11te Mai,²⁾ har Peder Wibe givet en Skildring af nogle af de Vanskeligheder, han havde at møde: „Rytternes Abtachtung giver stor Besværung formedelst deres Modvillighed og *Insolentie*, som de baade udi Jæmteland og paa Veien hid imod Ordre have øvet, saa og endnu her udi Byen øve, hvilken er saa stor, at de hverken agte de Høiestes eller deres egne Officerers *Commando*, mens huserer ligesom vilde og ufornuftige Bæster. De formene, at Ingen haver dem at *commandere* uden Generalen Jørgen Bjelke, som dennem haver antaget.“ Da Garnisonen allerede var borte, maatte Peder Wibe indkalde nogle Kompagnier Fodfolk for at holde disse Ryttere i

¹⁾ N. Nicolaysen, Norske Magasin, II, S. 429.

²⁾ Danske Rigsarchiv. Smlgn. Handl. rör. Skandinaviens historia, XXX, S. 160.

Tømme, idet han ikke ansaa det „reputerligt“ at anmode de Svenske om Hjælp.

Brevet giver ogsaa den Oplysning, at de Fleste saavel i Byen som ude i Lenet tragtede efter den fremmede Øvrighed; — men, mente Peder Wibe: *qui conte sans hoste, il conte deux fois*. I et nyt Brev, af 25de Mai,¹⁾ til Erik Krag, kunde han allerede skrive om de første Tegn til, at Glæden ikke vilde blive af lang Varighed: „Borgerskabet her udi Byen maa underholde med Kost og Lossement de 6 *Compagnier*, som den svenske *Commissarius* haver hidført; de ville ikke lade sig fornøie med Fladbrød og tyndt Øl, som de norske Soldater gjorde den Tid, de laa her udi *Garnison*, mens ville være tracteret paa det Bedste, hvorover en Del af Borgerskab[et] ere nu mere *perplex*, end de vare tilforn glade for den nye Øvrighed, de med Længsel forventede. Der vil vel herefter ske større Forandringer end denne; saa skulle [de] først erkjende, om de tabt eller vundet ved denne Forandring af Øvrighed.“

Lorentz Creutz søgte fornemmelig at bevæge Rytterne og de fremmede Officerer til at gaa i svensk Tjeneste. De sidste vare allerede i den første Uge af Mai for en Del sendte til Bergen. Men det sees dog, at der var indledet Forhandlinger med enkelte af dem. Den førnævnte Ritmester Hülsthorst var en af disse; han var villig til at gaa over. Men først maatte der tilveiebringes Benaadning for ham i Anledning af det Drab, han engang, antagelig i svensk Tjeneste, havde begaaet i Preussen, og det tog Tid, inden denne kunde udvirkes. Imidlertid var Hülsthorst reist til Bergen, og da Carl Gustafs Benaadningsbrev blev udfærdiget, var det forsent.²⁾ Af Regnskaberne erfares, at han der udpaa Sommeren er bleven arresteret, og det kan da formodes, at dette er skeet, fordi hans Forbindelser med de Svenske ere blevne opdagede, og man saa har villet sikre sig hans Person. Han maa have været en ægte Leiesoldat i Trediveaarskrigens Stil. I Juli Maaned modtog Creutz Tilbud fra en Afdeling af de tyske Ryttere paa femti Mand om at tage svensk Tjeneste. Disse bleve den Gang foreløbig indkvarterede paa Landet.³⁾

¹⁾ Danske Rigsarchiv.

²⁾ Handlingar rör. Skandinaviens historia, XXX, S. 190 og den svenske Rigsregistratur.

³⁾ Handlingar rör. Skandinaviens historia, XXX, S. 190.

At holde de indfødte Trøndere ved de norske Faner viste sig vistnok meget snart at være meget vanskeligt. Peder Wibes Opgave blev her kun den at faa Officererne ved de trondhjemske Regimenter til Bergen sammen med de bergenhussiske Soldater. Disses Transport foregik med Skjærbaadene, som i Juni 1658 sattes istand for at føres til Bergen. I Slutningen af denne Maaned omtales, at fire Officerer fulgte med en Skjærbaad til Bergen. Den 12te Juli var Asvesus Crequi i Bergen. Jørgen Bjelkes Raad var fulgt i denne Sag. Ved at beholde Officererne og foreløbig ansætte dem i Bergenhus Len, kunde man have dem nær ved Haanden for en ny Krig. En Del af Soldaterne fulgte dog med.

Imidlertid gik det ved deres Afreise meget uordentlig til. Mange forlod Trondhjem uden at have faaet rigtigt Opgjør for sit Tilgodehavende. Andre havde desuden Vanskeligheder ved at komme bort paa Grund af sin Gjæld til Kjøbmændene, som tilsidst maatte faa Udlæg i deres Tilgodehavende hos Kronen. Blandt de menige Soldater herskede der ogsaa megen Nød. Mange gik saagodtsom nøgne, medens andre vare syge. Om 16 Mand heder det, at de gik barfodede til Bergen.

Det var ikke paa denne Maade, Jørgen Bjelke kunde have tænkt sig, at hans Soldater skulde vende hjem. Saadan skal kun sjelden en seirende Hær have seet ud ved sin Tilbagekomst. Opløsningen var i fuld Gang. De fillede og forsultne Soldater vare som et levende Billede paa den Stat, der ved Fredsslutningen var lemlæstet og bragt Undergangen nær. Alligevel laa Gjenreisningens Øieblik ikke langt borte, og de Officerer, der førte de tilbageværende Folk til Bergen, kunde nok have en Fornemmelse af, at den Time snart vilde oprinde, da en ny Afgjørelse forestod. Den 12te April holdtes i Trondhjem Takkegudstjeneste for Freden. At anordne denne kan hverken for Lensherren eller for Biskopen have været en opmuntrende Gjerning.

Endnu staar tilbage at omtale det finansielle Opgjør. Den 1ste Mai 1658 var den Dag, da Regnskaberne skulde afsluttes, og disse vare ikke saa hurtig bragte i Orden. Ved aabent Brev af 11te April blev det overdraget Anders Christopherssøn at indkræve alle Restanser og afslutte Regnskaberne, saavel de egentlige Lensregnskaber som specielt Kirkeregnskaberne. Dette er da ogsaa skeet. Lensregnskaberne for $\frac{1}{5}$ 1657— $\frac{1}{5}$ 1658 ere bragte i Orden.

GRÆNSEREGULERINGEN AF 1658.

Trondhjems Gaard og Len skulde den 1ste Mai 1658 være overleveret til den svenske Commissarius. Da ingen saadan havde meldt sig¹⁾ til denne Termin, maatte Overdragelsen udsættes paa ubestemt Tid. Efter Lorentz Creutz's Ankomst med den svenske Garnison fandt den, som allerede (S. 90) nævnt, Sted den 10de Mai. Det stod dog endnu tilbage at fastslaa Grænserne mellem de afstaaede Provinser og de Landskaber, som vedblev at høre under Norge i dets sønderlemmede Forfatning.

Som norske Grænsekommisærer var ved Kgl. Missive af 14de Marts 1658 udnævnt Peder Wibe, Jørgen Bjelke og Preben von Ahnen. Det hed i dette Missive, at det ved det sidste med Kongen af Sverige oprettede Fredsfordrag bl. a. var „sluttet og forafskedet, at der med det første skulde forordnes visse Mænd paa baade Sider, to eller tre Fuldmægtige, som kunde besigtige, adskille og justere alle Grænseskjel og Trætter imellem de aftraadte og indrømmede og derhos liggende beholdne Lene, paa det al Kiv og Misforstand des bedre derved kan forekommes og Enhver nyde, hvis han er berettiget til.“ I Henhold dertil havde saa Kongen beskikket de nævnte tre Mænd til at føre disse Forhandlinger paa hans Vegne, og han gav dem nu den fornødne Fuldmagt til, naar de bleve „advarede“ af de Svenske, da at træffe Aftale med dem om den hensigtsmæssigste Tid og med de fra svensk Side opnævnte Kommissærer at mødes paa Grænsen mellem Trondhjems Len og de fremdeles norske Landskaber, „og efter deres Underretning, som der omkring boendes ere, gjøre og udvise et rigtigt Grænseskjel tillands og vands imellem bemeldte aftraadte og igjen Os beholdne Lene, paa det derover al Misforstand og Trætte kan hindres og forekommes og enhver nyde det, som han er berettiget til.“

Inden Budskabet om denne Bestemmelse naaede Trondhjem, hvilket først skede 10de April, havde Peder Wibe i to Memorialer henvendt sig til Kongen for at erholde en nærmere Instruktion. Svaret herpaa

¹⁾ Peder Wibe siger herom i Brev til Erik Krag af 1ste Mai, at dette „causerer mig og mange Andre adskillige Tanker“, og at han derom havde „Fantasier og Drømme.“

er et Kgl. Missive af 11te April 1658, hvis Indhold allerede delvis er anført i det Foregaaende; i dette blev det ham i Almindelighed paa-lagt at rette sig efter Fredstraktaten, men dog med Hensyn til Romsdalen og de to Klosters Gods (Rein og Bakke), som dannede særegne Forleninger, „at have tilbørlig Consideration med Grænsernes Afsigelse efter forrige naadigste Befaling og Fuldmagt, saa at ei videre afstaaes end efter Fredsfordragets Indhold.“ Udtrykkene i dette Brev ere noget uklare og øiensynlig med Flid holdte i en vis Tvetydighed. Men saa meget lettere er det at forstaa den Hensigt, som skjulte sig bag de dunkle Ord. Der laa i dem en Anmodning til Peder Wibe om at anstrenge sig til det Yderste for at kunne unddrage Romsdalen fra at blive afstaaet. Hvad der var tabt i Roeskilde, skulde nu søges reddet i Trondhjem. Det er imidlertid ligesaa klart, at det, som paa denne Maade anvistes for Peder Wibe, var ugrundet, — et høist uberettiget Forsøg paa at bortfortolke Fredstraktatens tydelige Ord. Peder Wibe var desuagtet nu bestemt paa at følge den givne Anvisning og paa at vove Forsøget.

Men han var derunder alene henvist til, hvad han selv kunde udrette. Jørgen Bjelke var og blev borte, og netop han vilde have været den rette Mand for en Forretning som den forestaaende Grænseopgang, med de Strabaser af forskjellig Art, der vilde være forbundne med den. I det før (S. 84) gjengivne Brev til Joachim Gersdorf af 10de April havde Peder Wibe klaget over hans Udeblivelse, med alle deraf flydende Ulemper. Den stærke, legemsfriske og letbevægelige Jørgen Bjelke vilde her været ganske anderledes paa sin rette Plads end den gamle, langsomme og sygelige Lensherre.

Af Peder Wibes Breve til Oversekretæren Erik Krag¹⁾ kan der erholdes nærmere Oplysninger om, hvorledes han saa denne Sag. Denne Brevveksling viser, hvad der ogsaa vides fra andre Kilder, at han tog sig deraf med megen Iver. Den 1ste Mai skrev han: „Jeg skal desligest hart urgere paa, at Romsdalen skal og forblive under Hans Kgl. Majestæt, efterdi jeg haver saadanne *rationes* og *Fundamenter* til at indbeholde det Len, at de ikke kunne imodsiges uden med Magt og Gevalt.“ I en Memorial af 11te Mai gav han det Raad, at i Romsda-

1) I det danske Rigsarchiv.

len, som ikke maatte *cederes*, „burde Aarets Skat nedsættes til 3 Rdr. for hver Gaard, forat „Almuen der sammesteds kan have nogen Erqvichung“, og endelig skrev han den 15de Mai: „Siden mit sidste Skrivelse haver den svenske *Commissarius* været hos mig og samme Tid disputerte vi haardt om Rumsdal, som han prætenderer at høre til Trundhjems Len, og jeg sustinerte *contrarium*: paa Sidsten bleve vi saaledes ens, at jeg skulde give hannem mine *rationes* skriftlig, hvorved jeg vilde bevise, at Rumsdal var et separeret Len fra Trundhjem, hvorpaa jeg nu arbejder, og skal med tilkommendes Post sende Copie deraf. Jeg tvivler Intet paa, at han jo svarer derpaa; ti han haver *instigatores* og *informatores* nok, saa at denne Sag vil blive hel disputerlig, hvorfor jeg skal tragte derefter, at den bliver remitteret til begge Kongernes egen Decision. Sjunes derfor ikke uraadeligt, at Ove Juel (om han endnu er hos Kongen af Sverige) bliver advaret om denne Difficultet og Dispute, at han kan præparere de svenske *ministorum* Gemüther at bekvemme sig til at samtykke, at bemeldte Rumsdals *Provincie* maa forblive under Hs. Kgl. Maj., naar derom bliver negocieret. — — Hvad videre passerer, skal jeg avisere saa lang Tid, jeg bliver her; hellers urgerer den svenske *Commissarius* møget om Grænseskjellet; mens eftersom Preben von Ahnen og Jørgen Bjelke, som ere Medcommissarier, ere her ikke, da tør jeg Intet derudi foretage, ei heller haver Stærke og Disposition, at jeg kan reise om til alle disse Grænser, hvorom jeg haver tilforn skrevet og forventer derpaa Svar med det Første.“

Hvorledes Peder Wibe overhovedet betragtede sin egen Stilling under de forhaandenværende brydsomme Forhold, vil derhos bedst vise sig af den *au Roy* stiledede Ansøgning, som han ved sin før gjengivne Skrivelse af 10de April fremsendte til Rigens Hofmester:¹⁾

Stormægtigst, allernaadigst Herre!

Tvende store Aarsager tvinge mig til underdanigst at affærdige dette mit Brev til Eders Kgl. Majestæt. Den ene er at forekomme ved denne min underdanigste og sande Berettung det Klagemaal, som Andre kunde gjøre over mig, dersom Alt bliver ikke saa vel observeret og taget i Agt med denne ringe Milities Affærdigung, som Eders Kgl.

1) I det danske Rigsarchiv.

Majestæts Tjenest udfordrer. Ti efterdi Velb. Jørgen Bjelke, som havde Commando over *Militien* her nordenfjelds, er draget til Christiania og vil ikke komme hid igjen, hvor tjenstvenligen jeg hannem derom ved Skrivelser haver bedet, og jeg ved ingen Beskeden om samme *Milities* Beskaffenhed, enten hvad Enhver, Officerer og Soldater tilkommer, eller hvorledes med deres Tractament sig hertidags haver forholdt, med mere Saadant, som alene vedkommer en Gen: Krigs *Commissario*, da kan jeg ikke svare til det Ulempe, som samme hans Bortreisen kan maaske *causere*. Jeg skal dog gjøre min største Flid at forekomme det saavidt som muligt; udi al Tilfald beder jeg underdanigst, at Eders Kgl. Maj. dette vilde naadigst anse, om jeg udi Noget kunde beskyldiges, hvorudi jeg kunde være ganske uskyldig. Dernæst, efterdi at Trundhjem's Len skal overleveres til Svensken, og jeg udi denne Krig haver sat mig i stor Besværlighed, som jeg skal øienscheinlig demonstrere, naar Gud vil, jeg kommer til Eders Kgl. Majestæt, da beder jeg underdanigst, at E. K. M. vilde benaadige mig med et andet Len paa de Steder, hvor jeg kunde være noget nær hos E. K. M., naar E. K. M. mig Noget til E. K. M.'s Tjeneste vilde befale. Jeg haver og idag bekommet E. K. M.'s naadigst Befalung, at Preben von Ahnen, Jørgen Bjelke og jeg skulle forabskede Grænserne imellem Trundhjem's Len og de andre omliggendes Lander, som forblive under E. K. M., hvilket jeg udi al Hørsomhed vil forrette. Mens dersom E. K. M. vilde naadigst anse min Svaghed, som en Tidlang saaledes haver continueret, førend og siden jeg drog fra Danmark, at jeg haver ikke kunnet ridet tilhest, men haver maattet ladet mig herop føre i en Rosbar, da vilde jeg underdanigst bede E. K. M., at en anden maatte dertil forordnes i min Plads, som længer haver været heroppe i Landet og ved bedre Beskeden om alle disse Grænser end jeg. Og findes adskillige Herremænd heroppe, og iblandt dennem Ob. Gersdorf og Obl. von Hoven, som dette med de andre tvende vel kunde forrette. Jeg forhaaber, at E. K. M. udi al Naade optager dette mit underdanigst Skrivelse og forbliver altid min allernaadigst Herre. Jeg skal altid, saalænge jeg lever, forblive Eders Kongelige Majestæts

demüthigster og hørsom Undersaat saa vel som troe Tjener

Peder Wibe.

Hvad Peder Wibe paa denne Maade havde ønsket, blev ikke indvilget. Frederik III negtede at indgaa paa at fritage ham for det ham tiltænkte Hverv. I et Brev til Erik Krag skrev Peder Wibe den 25de Mai fra Trondhjem, at han havde faaet Meddelelse om, at Kongen ikke vilde fritage ham for den Kommission om Grænserne, hvorved han dog bemærkede, at det ikke havde været hans Mening at blive helt fritagen for enhver Deltagelse i dette Arbeide, „mens allenest at forskaanes for at ride op paa de høieste Fjeld og Klipper“, da han var „tung og over 60 Aar.“

Saa maatte da Grænsereguleringen omsider gaa for sig, skjønt rigtignok Peder Wibe gjorde Alt, som stod i hans Magt for at procedere sig bort fra Bestemmelserne i Fredstraktaten. Lorentz Creutz var den svenske Kommissær, der havde at føre disse Forhandlinger. Mellem dem kjæmpedes en haard Kamp. Enhver søgte at fremføre de Grunde, som talte for hans Opfatning. Peder Wibe hævdede, at Romsdalen var et fra Trondhjem adskilt, særeget Len. Lorentz Creutz paa stod, at det maatte være at regne som en underordnet Del af Trondhjem's Len.

Herom gav Lorentz Creutz en udførlig Fremstilling i en Skrivelse til Carl Gustaf af 15de Mai, i hvilken han udbad sig nærmere Instruktioner.¹⁾ Indtil disse kunde ankomme, foresatte han sig at ordne Spørgs-

¹⁾ Denne Skrivelse er den første i Rækken af de Breve til Carl X Gustaf fra Creutz's Haand, som ere trykte i Handlingar rörande Skandinaviens historia, XXX, S. 156—224, og som i sin Helhed ere en af de værdifuldeste Kilder for Trøndelagens Historie i 1658. De i det Følgende anførte Svarskrivelser fra Kongen findes i den svenske Rigsregistratur (S. 49, Note 1). Creutz's Brev af 15de Mai er desuden i latinsk Oversættelse (udtogsvi) aftrykt mellem Bilagene, S. 110 flg. til Gunde Rosenkrans's bekjendte Skrift, *Tela Suecici aranei &c.* Gjennem Hr. Rigsarchivar C. T. Odhners Velvillie har jeg erholdt Afskrift af to hidtil utrykte Skrivelser fra Creutz til Carl Gustaf. Den første af disse aftrykkes her — ligesom den anden i en senere Note — for Fuldstændigheds Skyld:

Stormechtige Konungh,

Allernådigste Herre.

Edhers Kongl. Mayestet monde iagh efter min skyldigheet och *devoir* i Vnderdånigheet med sidste Post om åthskillige åhrender notificera, sedan hwilket inthet synnerligen remerqvabelt förelupit åhr, allenast detta att mitt schrifftelige swar opå dhe Danske Commissariernes öfwergifne skåhl, hvar med dhe förmeena Romsdahlen icke skola kunna Edhers Kongl. Mayestet efter sidstslutne fredz-fördragh öfwerlefreras, dhem inskickat åhr, hwilka bägge Edhers Konungzlige Mayestet *in Originali* här bijfogat öfwersändes: Huru wijdha dhe nu häruthinnan

maalet om Grænserne mod Helgeland, hvor der ikke fra Peder Wibes Side var reist nogen Indsigelse. Saasnart den anden norske Kommissær, Preben von Ahnen, havde indfundet sig i Trondhjem, krævede Creutz, at den nordre Grænselinje skulde fastslaaes, og Preben von Ahnen indvilgede i at følge med til det Sted, hvor disse Forhandlinger skulde føres. Saaledes gav han og Creutz sig i anden Halvdel af Mai paa Veien til Bindalen, hvor Spørgsmaalet skulde finde sin Afgjørelse.

beqwäma sigh, skall Edhers Konungzlige Mayestet vthi all ödmiukheet forderligest notificeras: Doch förmodar man icke annat än att mine skähl ju något godt lähra utthräta. Edhers Konungzlige Mayestet *Double* ähr i går till migh ankommit, angående Soldaternes vthnämbningh och sedan affärdande, hwarom mitt sidste och något förmälte. Och såsom iagh här inge andre Rullar kan bekomma än dhe som ähre 3 eller 4 ähr gamble, vthaf hwilka man slätt ingen vnderättelsse hafwer, vthan föregifwes att Generalen Jören Bielcke skall hafwa dhem med sigh hedan fördt (det iagh icke synnerligen trowärdigt håller) hafwer iagh omsidher detta medlet optänckt, nembl. låtit afgå befallningar till alla Fougdtarne, att dhe skulle gifwa mig en wiss förteckningh opå dhe knechter som vthaf hwardheras fögdterij hafwa sidst warit vthi Jempteland, hwilket ochsså vthaf dhem ähr begynt wordet, men vthi Inderöens fögdterij hafwa sigh någre Soldater tillsamman roterat medh någre vthaf Böndernas tillskyndan, vndsagdt fougden att dher han dheres namn antecknade, skulle dhe wijsa honom något annat, ingalunda williandes låta sigh schrifwa, vthan sagdt at dhe inthet mehra hafwa lust at tiena; hwarföre Fougden har måst stå op ifrån Tingsbordet, och medh oförrättad såk gå dhedan: Hwar vthaf dhem androm är ett förargeligit Exempel gifwit, och befahrar man att dhe detta efterföllia: Ähr altsså för migh mycket beswärligit att giöra något härvthinnan; Ey heller kan man grippa till andre tienlige medell, efftersåsom dhe 6 Compagnier Soldater, som iagh med migh hijt hadhe, inthet starkare ähre än 480 man gemene och vnderofficerare (dher vtaf nu 60 ähre sjuke wordne) medh hwilka man som nogest här i Staden kan besättia alla Poster: Dhe Ryttere som efter Edhers Konungzlige Mayestets nådige befallningh ähre hijtkombne, ähre ey heller fleere än vngefehr till 50 Man: Ingen Ammunition ähr ännu kommen ey heller står dhen här till att bekomma, vthan måste vttrijkes förschrijfwas; så att iagh med twångh inthet stoort seer migh hoos detta folcket vthrätta kunna, vthan måste vthi alt wärligen och fogeligen gå med dhem till wärka: Dhessförvthan är dhenne Landzorthens enhällige anhållande genom åthskillige dheras Supplicationer och vthskickade, att dhe måtte förskonas med vthschrifningen, tillbiudendes sig willia bewijsa Edhers Konungzlige Maytt: all trooheet, hörsamheet och lydno, godwilligen vthgiöra så *ordinarie* som *Extraordinarie* Pålager, och dhessförvthan lösa sig ifrån knechtetiensten med Penningar som drägeligast wore och Edhers Konungzlige Mayestet worde dhem påläggandes. Dhe officerare som Edhers Kongl Mayestet hafwer hijt beordrat, ähr ingen ännu af dhem ankommen, så att iagh före dheras ankomst något synnerligit med Soldaterne icke begynna kan. Edhers Konungzlige Mayestet vnderlåter iagh och vnderdånighen icke, Edhers Kongl. M.ttz här i Gvarnizonen warande Soldaters tillståndh ödmiukeligen fördraga, att emedan såsom dhe mycket ynckeligen klädde ähre, så att man icke vthan medyncken seer opå dheras nakenheet, ähr fördhenskuld till Edhers Konungz-

Der kunde her tvistes om Bindalen, enten den skulde høre til Helgeland eller til Namdalen. Distriktet stod i et noget uklart Forhold; nogle Afgifter betalte dets Indbyggere til Fogden i Helgeland, andre til Fogden i Namdalen, saaledes at der med Grund kunde reises Tvivl om, hvor det rettelig hørte hen. Man enedes, efter nogen Forhandling om at dele Distriktet. Nogle af dets Gaarde henlagdes til Helgeland og forbleve norske, medens den største Del, som hørende til Namdalen, skulde lyde under den svenske Krone.

Herom blev der opsat to Dokumenter,¹⁾ der i noksaa løse Træk beskrev Grænselinjen fra de ytterste Havskjær — det ene norsk, det andet svensk. Disse Dokumenter har som de eneste, der i ældre Tid er optagne angaaende Grænselinjen mellem Helgeland og Namdalen, en ikke ringe Interesse.

Fra sin Grænsebefaring drog Creutz sammen med Preben von Ahnen til Trondhjem, hvor han atter var den 5te Juni. Jørgen Bjelke

lige Mayestet min vnderdånige förfrågan, om icke Edhers Konungzlige Mayestet allernådigst behagade effterlåta till att vthtaga här något klädhe åt dhem: Såsom och att Edhers Konungzlige Mayestet nådigst behagade låta anbefahla det Kongl. Krijgs- och Cammar Collegium, att giöra någon anordningh, vthaf hwad medell dhe sine Månads Löhningar hafwa skola: För May och Junij Månadher hafwer iagh låtet af fougdterne opbähre medell till dheras oppehälle. Här ähre ochsså någre Dansche Ryttere som anbiuda sigh vthi Edhers Konungzlige Mayestets tienst, hwilka iagh inthet vthan vnderdånigh förfrågan hoos Edhers Konungzlige Mayestet fördristar migh att antaga, ödmiukeligst fördhenskull will hafwa Edhers Konungzlige Mayestets nådige swar afwachtat, om iagh dhem wärfwa skall, vthaf hwadh medell wärfwepeningerna skole tagas, och huru mycket Edhers Konungzlige Mayestet består hwar Ryttere; I medler tijdh hafwer iagh låtit qwartera dhem vth på landet. Ryttemestaren Johan Hülsthorst som vthi Preutzen hafwer begådt dråp opå Ryttemestaren Christopher Eppingh, och Salverat sig medh flychten till Danmark, dher antagit tienst och blifwit här i Norrige brukat, anhåller hoos Edhers Konungzlige Mayestet på det vnderdånigste om Perdon, och tillbiuder sig med sitt Compagnie vthi Edhers Konungzlige Mayestets tienst inställa, dher Edhers Konungzlige Mayestet allernådigst behagade bestå Rytterne någre wärfpenningar. — — —

Edhers Konungzlige Mayestets

Trundhem den
12 Junij 1658.

vnderdånige Trooplichtige och
ödmiucke tienare

Lorentz Creutz.

¹⁾ I Rigsarchivet har man tidligere kun havt disse og de senere omtalte Grænsedokumenter i nogle meget slette Afskrifter. Efter disse ere to af dem trykte som Bilag til De nordenfjeldske Begivenheder 1657—1660, S. 44 fig. og S. 47 fig. Senere hen er der erhvervet bekræftede Afskrifter fra det danske Rigsarchiv.

var fremdeles udebleven. Creutz optog derfor de afbrudte Forretninger alene med Peder Wibe og Preben von Ahnen.

Til Svar paa hans Brev af 15de Mai havde Kongen fra Gøteborg den 3die Juni givet bestemt Ordre til at fastholde Fordringen paa Romsdals Len, som en Del af Trondhjems, i Henhold til hvad der var forhandlet ved Fredstraktaten, — imod de Forbehold, som Peder Wibe i dette Punkt havde gjort, paaberaabende sig sine Instruktioner fra Kjøbenhavn. Kongen kunde derved anføre gode Beviser: *at Rohmsdahlen hörer under Druntheim bewijsa icke allenast den boken som Wij Eder wijdh Eder afreso månde öffwergifwa, hülst det stora bladet där uthi som alle fougderijen stode uppå, hwilka och wijdh Tractaten dee Danske förelades och the sielfwe tå måste tillstå, uthan och Landsdomaren i Drontheem som här hoss oss ähr, reent uth bekenner at Romsdalen ähr pertinent af Drontheem.* Denne Landsdommer var den hidtilværende Lagmand i Trondhjem, Nikolaus Povelsson, der altsaa nu havde indfundet sig i Gøteborg og der søgte at vinde den svenske Konges Gunst.

Carl Gustaf fastslog i sit Brev, at Nordmør og Romsdalen maatte høre under Trondhjem, muligens ogsaa Søndmør, hvis dette ikke laa under Bergen: *hwadh som intet hörer till Bergens Lähn, måste nödwendigt höra till Truntheem.* I Brevet omtaltes ogsaa Creutz's Forespørgsel om, hvorledes man hensigtsmæssigen skulde forholde sig i Tilfælde af noget Angreb, idet der omkring Trondhjem var høie Fjelde, *således at man nästan medh en Mousquette kan deraf göra skada in uthi stadhen.* Af den Grund mente Kongen, at man maatte *emillan bergen låta hugga op bollwärken på åthskilliga orther, där så behöffwes och fylla dem medh jord, tagandes in högarna, därpå man sigh sedan wijdh sådane tillfällan, till något försvar och motwärr kunde betiäna.*

Samme Dag, 3die Juni, sendte Kongen ogsaa i Anledning af Peder Wibes Forlangende om Romsdalen, en meget bestemt Skrivelse til sine Kommissærer i Danmark. Der var fra hans Side ikke Tale om at opgive, hvad der virkelig var et berettiget Krav. I Overensstemmelse med denne hans bestemte Holdning blev da ogsaa Sagen endelig afgjort.

I en længere Deduktion af 4de Juni udviklede de to norske Kommissærer de forskellige Grunde, som efter deres Mening uigjendrivelig skulde bevise, at Romsdalen var et særskilt Len, som ikke kunde af-

staaes.¹⁾ Den følgende Dag havde den svenske Kommissær færdig en endnu længere Deduktion som Modbevis, og sendte herom samtidig en Meddelelse til Carl Gustaf for at holde denne underrettet om, hvad der foregik i Trondhjem.²⁾

Imidlertid synes Peder Wibe snart at have givet efter og bøiet sig for de af Creutz fremførte Argumenter. Mod sit brændende Ønske maatte han indstille al videre Procedure og erkjende, at Romsdalen var medtaget under det afstaaede Trondhjems Len,³⁾ medens Creutz paa sin Side erkjendte, at der ikke kunde reises Krav paa Søndmør. Men han formaaede ikke selv at følge med og tage Del i Grænseopgangen. Sygdommen havde allerede faaet for stor Magt over ham, og han maatte i sit Sted opnævne Reinhold von Hoven til at fungere som Grænsekommissær sammen med Preben von Ahnen.

Til samme Tid maatte ogsaa Frederik III vige for Pressionen fra de svenske Underhandlere i Danmark. Den 19de Juni gav han Peder Wibe Befaling til at afstaa Romsdalen, og den 26de Juni udnævnte han Oberst Georg von Reichwein og Reinhold von Hoven til at være Kommissærer ved Grænseopgangen. Men forinden de derom udfærdigede Kgl. Missiver kunde have naaet Trondhjem, var Alt der bragt i Orden.

Peder Wibe havde i Forveien ladet optage de fornødne Tingsvidner om de gamle Grænseskjel. Allerede i April havde han sørget for at indhente de fornødne Oplysninger ad denne Vei,⁴⁾ og saaledes behøvedes der nu ikke lang Tid for at bringe Sagen til en Afslutning. Preben von Ahnen og Reinhold von Hoven afreiste den 18de eller 19de Juni sammen med Creutz til Romsdalen, hvor denne Del af Grænse-

¹⁾ Trykt paa Latin mellem Bilagene til Skriftet *Tela Suecici aranei &c.*, S. 113 flg. Under 4de Juni blev der fra Carl Gustaf opsat en ny Memorial for Claes Stiernsköld og Jakob Törnsköld om, at de som Kommissærer skulde *justera Gräntzerne och Råmärken i Dronthiems Lähn och dem emoth taga.* Men denne fik ingen Virkning, da Grænsespørgsmaalet ordnedes før deres Ankomst.

²⁾ Trykt paa Latin mellem Bilagene til *Tela Suecici aranei*, S. 119 flg.

³⁾ *Handl. rör. Skandinaviens hist.*, XXX, S. 175 flg.

⁴⁾ Gerh. Schøning, *Reise gjennem en Del af Norge*, 1773, 1774, 1775, andet Hefte, S. 77 flg., hvor der er aftrykt en Del af et Tingsvidne om Grænseskjellet mellem Romsdalen og Nordmør. Ogsaa dette er et Dokument, der kan have praktisk Betydning i Nutiden. Det er derfor helt gengivet mellem Bilagene til nærværende Afhandling.

opgangen afsluttedes i Bjørlien paa Lesje den 28de Juni, og ledsagede ham derfra til Korset paa Hjærkinhøen, hvor de holdt Grænseforretning den 29de Juni. Siden drog de over Inset til Røros og holdt der den 5te Juli den afsluttende Forretning. Peder Wibe havde i Forveien gjort et sidste Forsøg, denne Gang for at redde Røros Kobberværk. Han vilde have det derhen, at dette skulde ligge i Østerdalen, men kunde ikke tilveiebringe Beviser derfor. I et Brev af 19de Juni siger Creutz, at han havde Tanke paa at vinde to nye Fogderier for den svenske Krone, uden at han dog navngiver disse.

Denne Grænseopgangs blivende Resultater sammenfattedes i fire Dokumenter, to norske og to svenske, som den Dag idag ere de gjældende for Grænserne mellem Romsdals Fogderi og Søndre Trondhjems Amt i Nord og Søndmør Fogderi samt Christians og Hedemarkens Amter i S. Det var en sammenhængende Grænselinje, som nu var opstukken fra de ytterste Havskjær i V. til Fæmunden i Ø. Ogsaa disse fire Dokumenter ville blive aftrykte som Bilag.¹⁾

Der var ogsaa gjort Forsøg paa at fortolke Fredstraktatens Ord om Trondhjems Len, som om den ikke skulde indbefatte det Jordegods, der tilhørte de to sækulariserede Klostere, Rein og Bakke. Men dette var opgivet. Det eneste, hvorom der kunde tvistes, var, hvorvidt Afstaaelsen ogsaa skulde gjælde den Del af dette Gods, som laa udenfor Trondhjems Len. Lorentz Creutz tog herved det Forbehold, at Carl Gustaf skulde bestemme, hvad derved videre var at foretage. Der kunde dog ikke være nogen gyldig Grund for at udstrække Afstaaelsen til denne Del af Klostergodset. Nogen endelig Afgjørelse blev ikke truffen, idet Spørgsmaalet gennem de snart paafølgende Begivenheder af sig selv maatte bortfalde.

Norges Rige var dermed kløvet. Trøndelagen var bleven en Provins af Sverige, og naar herefter Trondhjems Borgere kom til Nord-

¹⁾ Om disse Grænsedokumenter, saavel som om det i foregaaende Note omtalte Tingsvidne, maa henvises til, hvad der desangaaende er oplyst ovenfor, S. 99, Note 1. Stiernsköld mente senere, at Søndmør rettelig skulde høre under Trondhjems Len, og at det før i Tiden havde ligget dertil; ligeledes vilde han have Grænselinjen trukken ned til Sydenden af Fæmunden. Handl. rör. Skandinav. Histor., XXX, S. 258 flg. Mellem Bilagene medtages ogsaa en Grænseforretning fra 1704, der findes i Rigsarchivet som Bilag ved Orke- og Guldalens Fogedregnskab for 1705. Denne viser, at man da fremdeles holdt sig til Forretningen af 1658.

land for at fiske eller handle, skulde de behandles som Fremmede. Ved et Kgl. Missive af 2den Juli 1658 blev det saaledes meddelt Preben von Ahnen, at Trondhjems Borgere ikke mere end andre Fremmede maatte handle paa Nordland; „men dersom nogen Jæmter eller Trondhjems Folk agte der i Landet at bo og nedersætte eller og sig derind begive, da maa det dennem tilstedes.“ Alle Jægter fra Nordland gik herefter lige til Bergen. Den høie svenske Toldtarif, der var indført i Trondhjem, skræmte dem bort fra denne By.

Peder Wibe overlevede ikke længe Afstaaelsen. Allerede ved et Kgl. Missive af 15de Mai var det ham meddelt, at han maatte „forløves at komme her neder til Vort Rige Danmark.“ Men først efter Grænseforretningernes Afslutning kunde han forlade sit gamle Len. Endnu den 19de Juni laa han i Trondhjem, medens Creutz den Gang var paa Reisen til den romsdalske Grænseforretning. Han var da bl. a. meget optagen af Spørgsmaalet, om Kongens Andel i Løkkens Kobberværk, som forlangt af den svenske Kommissær, skulde overdrages til den svenske Krone, medens han selv opfattede dette som en rent privat Sag og derfor ønskede „at finde paa nogen Raad, dermed at confundere de Svenskes ufunderet og *irraisonnable* Anslag.“¹⁾

Paa Reisen ledsagedes Peder Wibe af Anders Christopherssøn Tønder til Orkedalens Præstegaard og var saa den 24de Juni i Meldalens Præstegaard,²⁾ hvorfra han allerede næste Dag naaede Opdals

¹⁾ Brev til Erik Krag af 19de Juni 1658 i det danske Rigsarchiv.

²⁾ Fra Meldalen skrev Peder Wibe et Brev til Anders Christopherssøn Tønder (Original som Bilag ved Trondhjems Lensregnskaber, Pakke 777), som her fuldstændig gjengives:

„Venlig Hilsen forsendt med Gud, Vor Herre!

Kjære Anders Christopherssøn, jeg forglemte igaar at give Eder skriftlige *Resolution* om *Garnisons* udi Trundhjems Mønsterskrivers og Balbierens Abbeta- lung samt nogle andre Underofficerers Forstreckung paa deres Restseddeler. Gjører vel og anmelder *Commissarie*-Skriveren den mundtlig Absched, jeg tog med Eder derom, og lader mig med Posten vide, hvad derudi bliver forrettet, saa skal jeg Saadant *Commissariens* Regnskab med egen Haand paaskrive og efter Løfte levere Hr. Cansler bemeldte Regnskab, af mig underskrevet. Jeg kan ingen ret Kundskab her bekomme om det Korn, som er leveret til Løkkeværket, hvorfor jeg beder, I vilde endnu udcopiere det Regnskab, som I haver forfattet om hvis Selis Marseils af mig haver bekommet, som I mig udi Orkedals Præstegaard leverte, og bemeldte Korn derpaa skrive, siden sende mig det med Posten. Hilsers Eders Kjæreste saavel som Karen Olsdatter og siger hende mögen Tak for den Umag, hun haver hayt

Præstegaard, en for en dødssyg Mand lang og besværlig Dagsreise. Hans Energi holdt ham oppe i al hans Svaghed. Derfra er han dragen videre til Christiania, hvor hans Hustru allerede befandt sig fra Mai Maaned. Siden fortsattes Reisen til Danmark vistnok saa hurtig som muligt. Umiddelbart efter sin Ankomst til Fædrelandet afgik han ved Døden. Hans Legeme hviler i Roeskilde Domkirke.

Danmark og Norge havde i ham mistet en af Monarchiets betydeligere Mænd, en statsmandsmæssig anlagt Diplomat af den nye Skole.

TRONDHJEMS STAD OG LEN UNDER SVENSK STYRELSE.

Lorentz Creutz havde paa sin Reise til Trondhjem havt at kjæmpe med adskillige Naturhindringer. Han lagde Veien fra Falun over Jämteland og mødte paa Fjeldet *watn och diup sniö*, som han selv beretter i sin Rapport til Carl X Gustaf af 15de Mai.¹⁾ Først den 10de Mai (S. 93) kunde han holde sit Indtog i Trondhjems Stad. Kanonerne løsnedes først fra Blokhuset ved Bratøren. Inde i Gaderne stod Borgerskabet under Vaaben, og da den nye Landsherres Repræsentant var ankommen uden for Kongsgaarden, hilsedes han atter Velkommen med en Salut af de foran denne opstillede Kanoner. Peder Wibe havde arrangeret Alt for den høitidelige Overleverelse, og efterat han havde overleveret Nøglerne til Kongsgaarden i sin Eftermands Hænder, kunde denne regne sig som Trondhjems Herre.

Imidlertid ventede der ham en første Overraskelse. Biskopen Magister Erik Bredal var ogsaa mødt frem sammen med en Del af sit Præsteskab. Fra Creutz's Side var der i Forveien givet ham Til-

i mit Hus. Jeg skal altid igjen findes taknemmelig. Gud spare og bevare Eder allesammen.

Meldals Præstegaard 24 Junij 1658.

E. G. V. A.

Peder Wibe.

mpp.

Mit Folk er her udi det samme Gemyt som udi Trundhjem, hvorfor Statholders Brev om Kjerkeres Korn er ikke blevet her opsøgt; skal Eder dog tilsendes med det Første. Lader mig vide og sender mig et *Concept* af den Fuldmagt, Erik Krag skal give Boije Peterssøn og Nils Ebbessøn om Lere Saug.⁴

Den i Brevet omtalte Mønsterskriver var Hans Ebbessøn Holst, og „Balbieren“ antageligen den tyske Chirurgus Friedrich Schmidt.

¹⁾ Handlingar rör. Skandinaviens historia, XXX, S. 156.

sagn om den svenske Konges Yndest og Naade. Men Biskopen vilde ikke høre derom, og nu traadte han frem for at nedlægge sin Værdighed som Biskop over Trondhjems Len. Creutz ærgrede sig over, at han ikke havde villet vente dermed til en anden Tid og Anledning, *vthan då publicé iblandh en sådan concours af folk sagdt sigh der ifrån*. Men gjort Gjærning stod ikke til, at ændre, og Kommissæren kunde Intet gjøre uden at ønske *honom lycka opå reesan*. Formodentlig er det, efter udtrykkelig Aftale med Peder Wibe, at dette demonstrative Optrin var arrangeret, og en saadan Scene maatte gjøre sin Virkning.

Biskopens Handlemaade var en kraftig Indsigelse mod hele den Slaphed, der vistes af Trondhjems Borgerskab. Det er i Tanken let at udmale Optrinet foran Kongsgaardens Port, lige imod Domkirkens ærværdige Mure. Den danskfødte Biskop stillede sig selv frem som et Exempel for sine norske Omgivelser, der uden Betænkelighed havde jublet over at faa en ny Hersker. Han negtede værdig og bestemt at ville tjene under de nye Forhold, og denne hans Erklæring blev afgiven i en høitidelig, opsigtsvækkende og bindende Form. Creutz, der havde ønsket hans Vedbliven i Embedet, tog ham dette senere meget unaadig op. Bredals Sønnesøn, Vicelagmand Tomas Bredal, har syv og femti Aar senere optegnet, at der „blev ham frataget alt, hvad han eiede, og Biskopen jaget ud af Byen i største Armod med sine Børn.“ Selv om dette kan indeholde nogle Overdrivelser, er det dog utvivlsomt sandt i sine Hovedpunkter.¹⁾

Det øvrige Præsteskab fulgte ikke Biskopens Exempel. De henvendte sig efter hans Frasigelse til Lorentz Creutz med Ønske om, at de maatte faa en ny Biskop eller Superintendent i den fratraadtes Sted. Hertil var han villig og foreslog i sin Skrivelse til Carl Gustaf Sognepræsten Söfren Hanssøn Nidrosiensis, der som indfødt Nordmand maatte være særlig skikket. Men dette Raad blev ikke fulgt.²⁾

Allerede den 15de Mai havde nemlig Carl Gustaf udnævnt sin

¹⁾ Hammonds Missionshistorie, S. 8 fig. L. Daae (Trondhjems geistlige Historie, S. 108), anser den deri gjengivne Beretning for sandsynlig; mellem de der benyttede Kilder nævnes ikke Creutz's Brev, der i dette Punkt gjør Sagen aldeles sikker.

²⁾ Handlingar rör. Skandinaviens historia, XXX, S. 170. L. Daae har paa anf. St. ikke været opmærksom paa, at Creutz havde en fra Carl Gustaf afvigende, selvstændig Mening.